

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Борисенко М.В. Етимологічне значення термінів «поліцейський детектив» та «слідчий». *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2018. Випуск 1. Том 2. С. 116–119.
2. Войтюк Р.В. Кримінальна процесуальна діяльність детектива Національного антикорупційного бюро України: питання теорії та практики. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2017. № 1. С. 108–119.
3. Волинська А.М. Правова доктрина щодо надання детективних послуг. *Національний юридический журнал: теорія і практика*. 2016. № 12. С. 81–86.
4. Голіна В.В. Запобігання злочинності (теорія і практика) : навчальний посібник. Харків : Нац. юрид. акад. України, 2011. 120 с.
5. Загальна теорія права : Підручник / За заг. ред. М.І. Козюбри. Київ : Ваіте, 2015. 392 с.
6. Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) : Закон України від 02.06.2016 р. № 1401-VIII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2016. № 28. Ст. 532.
7. Про внесення змін до Конституції України (щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору : Закон України від 07.02.2019 р. № 2680-VIII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2019. № 9. Ст. 50.
8. Закон України «Про Національне антикорупційне бюро України». *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2014. № 47. Ст. 2051.
9. Закон України «Про Національну поліцію». *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2015. № 40-41. Ст. 379
10. Курта Є.О., Поливанюк В.Д. Проблеми законодавчого врегулювання здійснення приватної детективної діяльності в Україні на сучасному етапі. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2017. № 4 (89). С. 254–260.
11. Мулявка Д.Г., Шилле Д.А. Поняття та ознаки приватної детективної (розшукової) діяльності. *Порівняльно-аналітичне право*. 2018. № 2. С. 345–347.
12. Про організацію діяльності органів досудового розслідування Національної поліції України : Наказ МВС України від 06.07.2017 р. № 570.
13. Пропозиції Президента до Закону «Про приватну детективну (розшукову) діяльність». URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=57580.
14. Старушкевич А. Детективна діяльність в Україні: поняття, суб'єкти, напрями правового регулювання. *Право України*. 2004. № 12. С. 71–75.

УДК 343.25

ДО ПИТАННЯ ЩОДО ПОЗИТИВНИХ РИС СКАСУВАННЯ СМЕРТНОЇ КАРИ В УКРАЇНІ

TO THE QUESTION ABOUT POSITIVE FEATURES OF THE ABOLITION
OF THE DEATH PENALTY IN UKRAINE

Бондаренко О.С.,

кандидат юридичних наук,

викладач кафедри кримінально-правових дисциплін та судочинства

Навчально-наукового інституту права

Сумського державного університету

Лісов Д.А.,

студент

Навчально-наукового інституту права

Сумського державного університету

Запровадження, а згодом скасування смертної кари в Україні завжди лишатиметься одним із найбільш неоднозначних правових рішень за всю історію незалежної України. Адже, як вчені, так і пересічні громадяни ставляться до цієї ініціативи по-різному. У статті автори аналізують найбільш вагомні позитивні риси скасування смертної кари як найбільш жорстокого покарання. Першою із них є невідповідність такого покарання, як смертна кара, ст. 3 Основного Закону нашої держави, яка визнає людину, її життя і здоров'я найбільшою соціальною цінністю.

Другою рисою необхідно визнати вірогідність судової помилки та корупційних зловживань як під час судового розгляду, так і протягом досудового розслідування. І в разі винесення смертного вироку невинуватій особі, суспільство позбавляється вже не злочинця, а свідка злочину правосуддя.

Третьою рисою є те, що смертна кара не виконує всі завдання покарання як такого, оскільки не може слугувати виправленню засудженого.

Четвертою рисою слід визнати невідповідність смертної кари ст. 27 Конституції України, яка закріплює невід'ємне право на життя кожного. Легалізуючи смертну кару, держава виправдовує вбивство в суспільній свідомості і підриває такий основоположний принцип суспільної моралі і моральності, як повна недоторканність людського життя.

Наступною позитивною рисою скасування смертної кари є те, вона не служить правосуддю як такому, адже повністю заперечує принцип реабілітації в суспільстві і дотримання прав людини. Ставлення до злочинців як до небажаних елементів, яких потрібно викоринити, – це жорстокий і тоталітарний підхід до попередження злочинності, не гідний цивілізованого суспільства.

Робиться висновок, що скасування смертної кари як найжорстокішого виду покарання в Україні є цілком виправданим, оскільки суперечить конституційним засадам нашої держави і на сучасному етапі розвитку Україна не потребує такого виду покарання, як смертна кара.

Ключові слова: смертна кара, жорстокість, судова помилка, виконавці, правосуддя.

The introduction of a moratorium, and subsequently the abolition of the death penalty in Ukraine, will always be one of the most ambiguous legal decisions in the history of independent Ukraine. After all, both scientists and ordinary citizens relate to this initiative in different ways. In the article, the authors analyze the most significant positive features of the abolition of the death penalty as the most severe punishment. The first of these is the discrepancy of such punishment as the death penalty of Article 3 of the Basic Law of our state, which recognizes the person, her life and health as the greatest social value.

The second feature is the recognition of the probability of a judicial mistake and corruption abuses both during the trial and during the pre-trial investigation. And in the case of the death penalty to an innocent person, society is deprived not of the perpetrator, but of the witness of the crime of justice.

The third feature is that the death penalty does not fulfill all the punishment tasks as such, since it cannot serve to correct the convict.

A fourth feature should be the non-compliance of the death penalty with Article 27 of the Constitution of Ukraine, which enshrines the inalienable right to life of everyone. Legalizing the death penalty, the state justifies the murder in the public consciousness and undermines the fundamental principle of social morality and morality, as the full inviolability of human life.

The next positive feature of the abolition of the death penalty is that it does not serve justice as such. Indeed, it completely denies the principle of rehabilitation in society and the observance of human rights. The attitude towards criminals as undesirable elements that need to be eradicated is a cruel and totalitarian approach to crime prevention that is unworthy of a civilized society.

It is concluded that the death penalty is the most severe form of punishment in Ukraine. Its cancellation is entirely justified, as it contradicts the constitutional principles of our state and at the present stage of development Ukraine does not need such a punishment as death penalty.

Key words: death penalty, cruelty, miscarriage of justice, perpetrators, justice.

Нині тема смертної кари є однією з найактуальніших. У суспільній дискусії бере активну участь не тільки релігійна громада, а й громадська, політична та інші. Одне з найжорстокіших покарань нині на законному рівні скасоване в понад 140 країнах, проте в деяких така відповідальність за вчинені злочини практикується, як і раніше. В Україні, як правило, спір щодо такого покарання виникає на тлі гучних вбивств. У світі налічується 68 країн, які зберігають і продовжують застосовувати це покарання (в їх числі США, Китай, Індія, Саудівська Аравія і Японія). Однозначної відповіді на питання, чи потрібна смертна кара суспільству, немає. Аргументи прихильників зрозумілі: стримуючий фактор, неможливість рецидиву, загроза суду Лінча, м'якість довічного ув'язнення. Ми нагадаємо, чому ж все-таки суспільству не варто навіть розглядати введення такого негуманного покарання.

Дедалі частіше ми чуємо розмови про введення такого покарання, як смертна кара. Тому постає гостре запитання: «Чи потрібна ця негуманна санкція?» Дослідниками, які виступали проти впровадження смертної кари, були А. Адамов, О.Ф. Шишов, А.Д. Сахаров, А.С. Михлин. Думки дослідників – це дуже важливо, але останнє слово за державою та її вищезгаданим рішенням.

Метою статті є з'ясування позитивних рис скасування смертної кари в Україні.

Смертна кара – позбавлення людини життя як покарання, узаконеного державою і здійснюваного за вироком суду або (історично) рішенням інших державних або військових органів, що набули чинності. Пропонуємо вивчити основні доводи «проти» смертної кари.

Страта породжує жорстокість у суспільстві. Відповідно до ст. 3 Конституції України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю [1]. Держава, яка підтримує смертну кару, насправді заявляє, що вбивство є прийнятним способом вирішення проблем суспільства. Немає людини – немає проблеми. Суспільство сприймає це як акт правосуддя і в результаті має абсолютно викривлене поняття про вирішення проблеми злочинності. Громадянам починає здаватися, що проблеми із злочинністю можуть бути вирішені вбивством, і вони не замислюються про причини, які спонукають або дозволяють громадянам здійснювати тяжкі злочини.

Наявність смертної кари необоротно занурює суспільство в процес винесення і виконання вироку – із засобів масової інформації громадяни знають (часто вимушено), коли винесено, коли виконаний смертний вирок, і ця інформація, зрештою, сприймається природно.

«Розстріляти – навіщо панькатися?» – поширена думка громадян, коли держава надає законну силу холоднокровному, умисного вбивства в ім'я блага суспільства. Однак це примітивне сприйняття знецінює не тільки життя злочинця, а людське життя як таке – вбити можна [6].

Судова помилка і неможливість: випадковість та корупція. Відповідно до ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основних свобод людина має право на справедливий судовий розгляд. Конвенція декларує презумпцію невинності і встановлює мінімальні права обвинуваченого [2].

Якими б професіоналами не були слідчі, які ведуть справу злочинця, якими б переконливими не були докази провини судимого і яким би справедливим був суд, у судовій системі будь-якої країни на нашій планеті завжди є ймовірність помилки. Поки вирок не приведенний у дію, в засудженого ще є надія і змога зібрати необхідні докази своєї невинності і переконати в цьому слідство і суд. Після виконання вироку ні докази, ні реабілітація вже не зможуть повернути до життя страченого.

Будь-яка система кримінального правосуддя може здійснювати акти дискримінації. Доцільність, миттєві рішення і тиск громадської думки – все це може впливати на всі етапи розгляду справи, від початкового розслідування до прийняття в останню хвилину рішення про помилування. Це означає, що ті, хто, зрештою, буде страчений, можуть бути насправді не гіршими злочинцями, а тільки людьми, які виявилися нездатними найняти кращого адвоката, зіткнулися з більш жорсткими прокурорами або суддями або тими, за кого не заступилася громада. Крім таких очевидних випадків тиску на правосуддя, є чимало історій, коли самі представники правоохоронних органів або судді вступали у змову з злочинними організаціями. Всі ці факти говорять про те, що ймовірність несправедливого суду набагато більша, ніж здається на перший погляд. І в разі винесення смертного вироку суспільство позбавляється вже не злочинця, а свідка злочину правосуддя [5].

Виконавці – професійні вбивці, що позбавляють життя від імені держави. Відповідно до ст. 27 Конституції України кожна людина має невід'ємне право на життя. Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Обов'язок держави – захищати життя людини [1].

Академік А. Сахаров говорив: «Наявність інституту смертної кари дегуманізує суспільство. Я виступав і виступаю проти смертної кари (і не тільки в СРСР) ще й тому, що ця міра покарання передбачає наявність постійного страшного апарату виконавців, цілого інституту смертної кари».

У країнах, де смертна кара дозволена, кати є, фактично, легальними вбивцями. Різниця між ними і тими, кого вони стратять, лише в тому, що перші діють на благо своєї держави, в конституції якої, своєю чергою, прописано, що вбивство людини є кримінальним злочином. Виходить, що таким чином держава виправдовує вбивство в суспільній свідомості і підриває такий основоположний принцип суспільної моралі і моральності, як повна недоторканність людського життя. Одне суперечить іншому і виходить замкнуте коло [5].

Кара не служить правосуддю. Зрозуміло, мертва людина не може скоїти будь-які злочини в майбутньому. Однак метою кримінального покарання є не тільки попередження вчинення нових злочинів як засудженими, так і іншими людьми. Кримінальна відповідальність має на меті виправлення особи, яка вчинила злочин, а також «покликана сприяти відновленню соціальної справедливості. Засудження особи, яка вчинила злочин, є підставою для стягнення з неї як майнової шкоди, так і матеріального відшкодування моральної шкоди». Як ми бачимо, моральна шкода родичам невинно загиблих

може бути відшкодована матеріально, а не за допомогою розстрілу винного.

Смертна кара повністю заперечує принцип реабілітації в суспільстві і дотримання прав людини. Ставлення до злочинців як до небажаних елементів, яких потрібно викоринити, – це жорстокий і тоталітарний підхід до попередження злочинності, не гідний цивілізованого суспільства. Злочинці не є нелюдьми – вони є людьми, яких породило саме суспільство. Найчастіше злочини скоюють у крайній миттєвості життя, особливо за стресових і виняткових обставин, або вони є підсумком багатьох років страждань від насилля та жорстокості, бездіяльності правоохоронних і соціальних служб.

Досвід багатьох країн, які відмовилися від смертної кари, свідчить про те, що небезпечних злочинців можна надійно ізолювати від суспільства, не вдаючись до страти. Особи, які піддаються страти, становлять невелику частку від усіх злочинців. Страти, в основному, спрямовані на те, щоб позбавити життя людини і не дати їй скоїти злочини в майбутньому – при цьому більшість таких людей у будь-якому разі цього знову не зробила б [5].

Ось як висловлюється з цього приводу О.Ф. Шишов: «Смертна кара – свідок певних витрат товариства, що саме винне в тому, що з'являються вбивці, гвалтівники, зрадники Батьківщини й інші небезпечні злочинці. Всі сили суспільства мають бути спрямовані на попередження

злочинів, створення здорової, нормальної обстановки у всіх сферах нашої дійсності». Природно, що ідеального суспільства немає, але в будь-якому суспільстві завжди будуть такі паталогічні вбивці, гвалтівники, маніяки, на яких не впливають ні рівень життя, ні загальна обстановка суспільства, ні той моральний приклад, про який говорить А. Адамов: «В руках громади <...> є безліч форм морального впливу на людей. Але одна з найбільш ефективних <...> – приклад, зразок для наслідування, якась загальна і непорушна моральна норма». Не сперечаюся, засіб ефективний, але знову ж таки – не для всіх [3].

Є один досить сильний аргумент, за аналогією з медициною: чому лікарям заборонено навіть у разі смертельної хвороби припинити тортури вмираючого? Адже це, здається, найгуманніше, що може зробити лікар. Тому що раптом людина видужає? Медицина розуміє, що поки вона не всесильна і не все знає. Тут можна знайти аналогію зі смертною карою. Раптом людина ... виправиться? А якщо ні? Де гарантія того, що закоренілий злочинець присвятить все життя каяттю? Крім того, нерідкі випадки самогубств серед невиліковно хворих.

Смертна кара – найжорстокіший вид покарання в Україні. Її скасування є цілком виправданим, оскільки суперечить конституційним засадам нашої держави і на сучасному етапі розвитку України не потребує такого виду покарання, як смертна кара.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР; станом на 21 травня 2019 р. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр>.
2. Конвенція Ради Європи про захист прав людини та основоположних свобод від 4 лист. 1950 р. / *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
3. Шишов О.Ф., Парфенов Т.С. Смертна кара: за і проти : монографія, Москва : Юрид. лит., 1989. 525 с.
4. Михлин А.С. Смертна кара. Вчора, сьогодні, завтра : монографія, Москва : 1997. 168 с.
5. Почему смертная казнь должна быть отменена. URL: <https://dp.spring96.org/ru/why> (дата звернення: 21.05.2019).
6. 10 аргументов «за» и «против» смертной казни. URL: <https://fishki.net/1868775-10-argumentov-za-i-protiv-smertnoj-казни.html> (дата звернення: 21.05.2019).

УДК 343.815

КОРЕЛЯЦІЯ ПОКАЗНИКІВ РЕЦИДИВНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ З РЕЗУЛЬТАТАМИ ДІЯЛЬНОСТІ ВИХОВНИХ КОЛОНІЙ

CORRELATION INDICATORS OF CRIME RECIDIVISM WITH RESULTS OF THE ACTIVITIES OF JUVENILE COLONIES

Канібер Ю.М.,

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права та кримінології
факультету № 6
Харківського національного університету внутрішніх справ*

На підставі огляду повідомлень засобів масової інформації, результатів моніторингу правозахисних організацій, представників громадянського суспільства та матеріалів контрольно-наглядової діяльності публічної влади в статті відображено сучасний стан діяльності виховних колоній в Україні. Нині в Україні функціонують Мелітопольська виховна колонія для неповнолітніх жіночої статі, Кременчуцька, Прилуцька, Ковельська виховні колонії для неповнолітніх чоловічої статі, де станом на 1 січня 2019 р. відбували покарання у вигляді позбавлення волі 117 неповнолітніх. Провідними тенденціями реформування системи кримінально-виховних установ для неповнолітніх є скорочення кількості виховних колоній і осіб, що відбувають у них покарання, та покращення умов відбування покарання. З огляду на економічні рушійні сили реформування кримінально-виконавчої системи прогнозовано, що через декілька років в Україні залишаться дієвими лише по одній виховній колонії для осіб чоловічої та жіночої статі. Така перспектива не тільки відповідає організаційним і фінансовим можливостям держави, а й збігається з тенденціями розвитку суспільної правової свідомості, що знаходить відображення в стратегіях пенітенціарної політики та кримінально-виконавчої законодавстві. Відповідаючи на основне питання дослідження, отримано висновок, що зі статистичної точки зору рецидивна злочинність неповнолітніх після відбування покарання у виховних колоніях не може суттєво впливати на стан рецидивної злочинності в цілому. Навіть якщо майже всі звільнені знову вчинять злочини, то це становитиме близько 100 випадків особистого кримінального рецидиву, що не досягає навіть третини відсотка осіб, які вчинили повторні кримінальні правопорушення протягом 2018 р. Статистично вираховати вплив рецидивних злочинів цієї категорії неповнолітніх на рівні рецидивної злочинності в цілому немає можливості через відсутність суттєвого статистичного масиву. Обґрунтовано висновок щодо зниження впли-